

רפט א בא לקבעה יתננה בשפופרת של קנה וכו'. כ"כ (זב) כתב הרמב"ם נפרק ה' (ה' ג-ג) לריך לזוהר נתגין שנה הרמב"ם פרק ה' (ה"ו) ונראה דלמדוה מהא דליחא סוף פרק השולל (כ"ח ריש דף ק"ג) אפשר הוא גבונתא דקניא והקשו המוספות (ד"ה גבונתא) לפירוש רבנו חס דמניח אותה מיושב כמו ספר תורה נארוך גבונתא דקניא למה לי ומה לומר שלא חתלה בן מלחמות הכותל עכ"ל:

סימן רפט

פרטי רחמי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] נוסח הברכה וזמנה: [ב] אי זהו מקום קביעות המזוזה: [ד] העמיק לה טפח או שתלאה במקל: [ו] אם צריך שתהא זקופה או מושכבת: [ז] קבעה במזוזה בעודה תלושה ואחר כך חבר המלזזה לפתח פסולה:

ב ומ"ש ולא יברך בשעת כתיבה (וכו'). הכי אסיקנא נפרק החלל (דף מ"ג) כל מלוא דעשייתה גמר מלוא כגון מילה אף על גב דכשרה צרי ישראל לריך לנכך וכל מלוא דעשייתה לאו גמר מלוא כגון תפילין אף על גב דפסול צרי ישראל אינו לריך לנכך. והמוספות לשם (ד"ה וזילו) כתבו דברושלמי פרק הרואה (ברכות פ"ט ה"ג) איחא דמנכך על עשיית צניית ותפילין ג' ופליגי אפסלמודא דידן. וקיי"ל ד' כחלמודא דידן. עוד איחא ברושלמי דפרק הרואה (סס) דמנכך על מלוא מזוזה עיין סס (נדף י"ג עמוד א) ה' אכל רבנו נמשך אחר מה שכתב הר"ף (הלכות מזוזה ה.) והרמב"ם (סס ה"ו) דמנכך לקבוע מזוזה:

א בא לקובעה יתננה בשפופרת של קנה או של כל דבר (ה) ויקבענה במקומה ויברך ברוך אתה ה' אלדינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקבוע מזוזה. (ג) ולא יברך בשעת כתיבה: **ב** ואיזהו מקומה במזוזה הפתח הימיני (ג) שהוא ימין לביאה כשאדם נכנס לבית בחלל הפתח (ד) בטפח החיצון הסמוך לרשות הרבים

ג ואיזהו מקומה וכו'. בהקומן (ריש דף ל"ד) מניח צימך דרך ביאתך מימין דכי עקר איניש כרעא דימינא עקר ברישא. וכתב במדרכי אף על גב דהוא אטר ברגליו ורגלו דשמאלא עקר ברישא לריך לקבוע צימין ולא דמי לתפילין דשאני הכא כיון דמזוזה הוי לשימור כל בני הבית מה שאין כן תפילין דהויין ליה למודיה עכ"ל ואם כן לפי זה אם כל בני ביתו אטרים כרגליהם או רובם אטרים אי נמי הוא לבדו דר נביח לריך לקבוע בשמאל ביאה וזה לא שמענו ועוד הלא החיוב הוא על בעל הבית ולמה נלך אחר בני הבית שהן טפלים לו ולא נלך אחר בעל הבית שהוא העיקר. ולכן נראה לפע"ד דבתפילין דאימור אימור ומזוזה דלא אימור לא אימור וטעמא דמילתא דאמרינן דקרא דביחן נביחא ימין דרובא דעלמא קאמר ולא נביעוטא דאטרים כרגליהם דלא שכיחא כלל: ומ"ש בהד"ה הפתח וכו'. סס (סוף דף ל"ג ודף ל"ג) ופירש רש"י כגון חומת אבנים שעובי החלל ארבעה או חמשה טפחים יניחנה בחלל בטפח הסמוך לרשות הרבים דכד אתי לנביחיה קדים ופגע במלוא מיד אכל לא יניחנה מנחון לחלל דהא כתיב בשערך דהיינו מקום סגירת השער:

רפט פרטי רחמי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] בא לקבוע שתיים או שלש מזוזות כאחד אינו מברך אלא ברכה אחת: [ב] אף על פי שהוא אטר ברגליו קובע מזוזה בימין כניסה: קבעה למטה משליש העליון: אם הפתח גבוה הרבה באי זה מקום קובעה: הניח אחורי הדלת פסולה: [ג] פתח שבין בית לחצר ואין לחצר פתח לרשות הרבים:

[ו] לדעת מי שאינו מניח המזוזה מעומד אי זה צד ממנה מניח כלפי חוץ:

א בא לקובעה יתננה בשפופרת של קנה וכו'. זה פשוט א': ומ"ש ולא יברך בשעת כתיבה. כ"כ הרמב"ם (מזוזה פ"ה ה"ו) ונתן טעם לפי שקביעתה היא המלוא. והכי אמרינן בהתלמא (מנחות מ"ג): דכל מלוא שאין עשייתה גמר מלואה אינו מנכך אלא בשעת גמר מלואה: כתב הרשב"א בתשובה (מ"א סי' תמ"ט) מי שיש לו שנים או שלשה פתחים הראויים למזוזה אם נא לקבוע כלם יחד אין מנכך אלא ברכה אחת:

ב ואיזהו מקומה במזוזה הפתח הימיני שהוא ימין לביאה כשאדם נכנס לבית. צריחא נפרק הקומן (מנחות ל"ד) ומימיני לה מקראי. וכתב סמ"ג (עשין כ"ג, קו ע"ג) ואין לריך להניח מזוזה ימין ושמאל דתיחא נספרי (ואחמנן פסקא לו) רבי יצחק אומר ו' הרי הוא אומר (שמות י"ז) ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות זה צנה אב כלל מקום שנאמר מזוזות אינו בכלל שמים עד שיפרוט לך הכתוב שתי מזוזות: כתב המדרכי (הלכות קטנות סי' תתקס"ג) אהא דאמרינן (מנחות סס) דמזוזה צימין מדכתיב על מזוזות צימין דרך ביאתך וכי עקר איניש רגליה דימינא עקר ברישא אין לדקדק דאם הוא אטר ברגליו ורגליו דשמאלא עקר ברישא ישים המזוזה דרך שמאל ביאתו מידי דהוה לתפילין דשאני מזוזה דהוי לשימור כל בני הבית מה שאין כן בתפילין דהויין ליה למודיה: ומ"ש בהד"ה הפתח אמר שמואל מלוא להניחה צמון חללו של פתח פשיטא בשערך צמון חלל הפתח. ולא מנחון: פשיטא בשערך כתיב דהיינו מקום סגירת השער: נטפח הסמוך לרשות הרבים. כדאמרינן לקמן דקדים

פרישה

רפט (ה) ויקבענה במקומה ויברך כו'. והקובע שמים או שלש מזוזות מנכך ברכה אחת לכולם, רש"א. והא דאיתו מנכך שהיינו משום דאיתו נא מומן לזמן ושאינו טלים ונגד שזבשו שמנכך עליו שהיינו שהוא משום שמהו ובמזוזה אינו מנכך על שזכבו השם יתנכך נביח אלא על מלוא קביעת המזוזה: (ג) ולא יברך בשעת כתיבה. דקביעתה הוא גמר מלואה: (ג) שהוא ימין לביאה. דכתיב צימך דרך ביאתך

שיפגע במלוא מיד: (ד) בטפח החיצון הסמוך לרשות הרבים. כ"כ
 י"ג כ"ג א"ה א"ו
 י"ג א"ה א"ו

הגהות והערות

לד' ומתבאר בכסף משנה דדעת הרמב"ם דהא דאמר רבה שבע אותיות צריכות ג' ג' ויינין ואלו הן שעטנ"ז ג"ץ [מנחות כט ע"ב] היינו שבע אותיות אלו המנויין דברבי הרמב"ם וכ"מ בכיאוור הגר"א לאורח חיים סוף סימן לו. וראה ביאוור הגר"א סימן זה ס"ק יג. וז"ל ספר האשכול בהלכות מזוזה, ועיקר תגין דמזוזה שעטנ"ז ג"ץ איכא דאמרי כל שעטנ"ז ג"ץ דמזוזה חאגין וכן עושין במזוזות ירושלמי ואיכא דאמרי שעטנ"ז ג"ץ אלו אותיות יודעות כמ"ש

בשמושא רבה דתפילין וכו':
רפט [א] ראה דברי חמודות הלכות מזוזה סימן ז אות יד:
 [ב] בתוספות לפנינו "הכלה": [ג] בירושלמי שם איתא גם דמברך על עשיית מזוזה: [ד] ראה רי"ף סוף עירובין: [ה] בירושלמי נוסחת דפוס קושטא ואמסטרדם איתא, לקבוע מזוזה: [ו] במנחות לד. הובא דרש זה בשם רבי עקיבא וכ"ה גירסת הגר"א בספרי:

פגע נמזוה אס היה עובי החלל ארבעה טפחים או חמשה ייחנה
נחלל טפח הסמוך לרשות הרבים עכ"ל. ולקמן (ג:) אמירא דרנא
אמרינן מאי טעמא רבנן אמרי כדי שיפגע במזוזה מיד רב מינא
מסורא אמר כי היכי דמנטריה. ופירש רש"י דמנטריה לכל הבית מן
המויקן: רמ"ש משני שלישי

ד רמ"ש משני שלישי גובה הפתח ולמעלה וכו'. שם (דף ל"ג)
אמר רבי זירא אמר רב ממנה אמר שמואל מזוזה להניחה במחלת
שליש העליון ורב הונא אמר מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן
הקורה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה וקאמר בגמרא דרב הונא

משני שלישי גובה הפתח ולמעלה. (ה) ולמטה
מזה השיעור לא יניחנה אבל מזה השיעור
ולמעלה הוא הכל מקומה עד המשקוף והרמב"ם
כתב בתחילת (ו) שלישי העליון של גובה השער
ואם קבעה למעלה מזה כשרה והוא שירחיקנה
מן המשקוף טפח. ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב

גובה הפתח ולמעלה. שם (ג.)
אמר רבי זירא אמר שמואל מזוזה
להניחה במחלת שליש העליון וכתב
הרא"ש (הלכות מזוזה סי' י) פירוש
שלא ירחיק מן המשקוף יותר משליש
גובהו של פתח אבל יכול לתמו
בגובהו של פתח עד המשקוף עכ"ל

הוא דאמר כרבי יהודה דמי הכי
בגריימא ושמואל דאמר כרבי יוסי
דפליג ארבי יהודה וקאמר וקשרתם
וכתבתם מה קשירה גבוהה
(הרא"ש ח) אף כמינה גבוהה
(הפתח) וכיון דקיימא לן (עירובין
מו:) רבי יהודה ורבי יוסי הלכה
כרבי יוסי אס כן הלכה כשמואל

וגראה שטעמו מדאוקימנא לה בגמרא כרבי יוסי דאמר וקשרתם
וכתבתם מה קשירה גבוהה אף כמינה גבוהה ומאי מחלת שליש העליון
דקאמר להרחקה שלא להרחיקה מן הקורה של מעלה יותר משליש.
ומדברי הרמב"ם (מזוזה פ"ו ה"ג) נראה דלכתחלה מזוזה להניחה
במחלת שליש העליון שכתב והיכן קובעין את המזוזה בחוץ חלל של
פתח וכו' במחלת שליש העליון של גובה השער ואם קבעה למעלה
מזה כשרה. ומימרא דרבי זירא הכי משמע דמזוזה להניחה למחלת
במחלת שליש העליון בדוקא ורבי יוסי איירי היכא דדיעבד קבעה
למעלה מזה כשרה כל שהיא גבוהה ולפי זה כי אמרינן ומאי מחלת
שליש העליון דקאמר להרחקה היינו לומר דמעיקרא היה סלקא
דעמיה דרבי זירא במחלת שליש העליון דוקא קאמר ולא למעלה ולא
למטה ומשום הכי הוה קשיא ליה דלא אמי כרבי יוסי ומשני דשפיר
אמי כרבי יוסי ולא אמא לאפוקי אלא למטה אבל למעלה כשרה כרבי
יוסי ומיהו לכחלה מזוזה להניחה במחלת שליש העליון כנ"ל:
וה"ד מנוח כתב שג"ל שאם קבעה למטה משליש העליון כשרה ובלבד
שהיא רחוקה מן המפתח שלשה טפחים. וכן נראה ממה שכתב רבינו
בסמוך גבי אחורי הדלת. ולא נהירא דמדברי הרמב"ם נראה דלמטה
משליש העליון פסולה וכן משמע פשטא דגריימא בגמרא ז: ומה
שכתב עוד הרמב"ם והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח.
מדגרסינן בגמרא (שם) אהא דרבי זירא אמר שמואל ורב הונא אמר
מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח וכל הפתח כשר
למזוזה [בדק הבית] מחיבי מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח
וכל הפתח כשר למזוזה [עד כאן] דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר
וקשרתם וכתבתם וכו' בשלמא רב הונא דאמר כרבי יהודה אלא
שמואל דאמר כמאן לעולם כרבי יוסי ומאי מחלת שליש העליון דקאמר
להרחקה. ומשמע ליה ז"ל דלא פליגי רבי יוסי ורבי יהודה אלא
במטה משליש העליון אבל למעלה לדברי הכל צריך להרחיקה מן
הקורה טפח והכי משמע מדאמר רבי יוסי מה קשירה גבוהה ין אף
כמינה גבוהה וכי היכי דקשירה דהויא גבוהה הוורע אינו בסוף גובהו
אלא מרוחק מסופו קלת הכי נמי כמינה דליפין מינה דהויא גבוהה
אינה בסוף הגובה אלא מרוחקת ממנו מעט דהיינו טפח כנ"ל לדעת
הרמב"ם. אבל הר"ף (ה:) והרא"ש (שם) סתמו וכתבו דברי רבי זירא
אמר שמואל בלבד יא: ורענין הלכה יש לחוש לדברי הרמב"ם:

דסבירא ליה כרבי יוסי ושמואל דקאמר מזוזה להניחה במחלת שליש
העליון הכי קאמר שלא להרחיקה מקורה שלמעלה יותר משליש דהיינו
שלא להניחה למטה משליש העליון אבל מזה השיעור ולמעלה הכל
מקומה עד המשקוף וכדאמר רבי יוסי אף כמינה גבוהה הפתח
דמשמע כל גובה הפתח הוי מקומה עד המשקוף מדלא קבע קעב מקום
לגובה הפתח וזו היא דעת הרא"ש. אבל דעת הרמב"ם מדקאמר
שמואל מזוזה להניחה במחלת שליש העליון אלמא דלכתחלה לא יקבענה
למעלה מזה דליכא לפרש דלא קאמר מזוזה להניחה במחלת שליש
העליון אלא שלא יניחנה למטה מזה דאם כן קשה אמאי
קאמר מזוזה דמשמע דלמטה מזה אינו מזוזה לכחלה אבל דיעבד
כשרה והלא למטה מזה פסולה נמי הוי אלא בעל כרחך דלא קאמר
מזוזה אלא לאורוי דלמעלה מזה אינו מזוזה לכחלה אבל דיעבד כשרה
אם קבעה למעלה מזה: והא דכתב הרמב"ם דירחיקנה מן
המשקוף טפח. טעמו דעד כאן לא פליג שמואל אדרב הונא אלא
במאי דקאמר כל הפתח כשר למזוזה וכרבי יהודה דלא כשר למטה
משליש העליון אלא גבוהה כרבי יוסי אבל במאי דקאמר רב הונא
דמרחיק מן הקורה טפח לא אשכחן דפליג עליה שמואל ומסתברא
דכרבי הרמב"ם דלכתחלה צריך להניחה במחלת שליש העליון ודיעבד
כשרה למעלה מזה אם הרחיק מן המשקוף טפח ואם לא הרחיק
טפח פסולה וכן אם הניחה למטה משליש העליון נמי פסולה והכי
נקטינן וכן פסק בשלחן ערוך: כתבו המוספות על שם
הירושלמי דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתפיו וחולק על
תלמוד שלנו עכ"ל משמע דסבירא ליה לחוספות דאין הלכה
כהירושלמי מדחולק על תלמוד שלנו וכן הוא משמעות הפוסקים
שלא הביאו הך ירושלמי בפסקיהם. אבל המרדכי כתב דרבי יצחק
מסופק אם הירושלמי חולק אלתלמודא דידן דמדלא מפליג בתלמודא
דידן בין גבוה לנמוך אלמא דאפילו גבוהה הרבה מזוזה להניחה
במחלת שליש העליון או שמה תלמודא דידן לא איירי אלא במחס
פתחים שאינן גבוהין הרבה אבל גבוהה הרבה לא איירי ומסתברא
דלמעלה מחתפיו לא יניחנה אס הפתח גבוהה הרבה דלא יניחנה
לעולם במקום שאינה נראית לו וכו' עכ"ל ומביאו בית יוסף כלומר
ומסתמא דזאי לא פליג תלמודא דידן איירושלמי וכן פסק הראב"ד
בהשגות סוף פרק ו' (ה"ג) והכי נקטינן נראה ל:

פרישה

(ה) ולמטה מזה השיעור לא יניחנה כו'. כרבי יוסי דאמר וקשרתם וכתבתם מה קשירה גבוהה אף כמינה גבוהה וכו' גס כן מינה
דכי היכי דקשירה אינו בסוף גובהו אלא מרוחק מסופו קלת הכי נמי כמינה. בית יוסף: (ו) שש שלישי העליון שש גובהה כנ"ל טו. כן הוא
עיקר המלצה:

דרישה

רפ"א [א] (כתב המרדכי במנחות ד' צ"א ע"ב) שנראה דלמעלה מחתפיו לא יניחה אם הפתח גבוה כל כך דלא יניחה לעולם במקום שאינה נראית לו וכן משמע
דקאמר מניחה בטפח הסמוך לרשות הרבים כדי שיפגע במצוה מיד עכ"ל. עכ"ה):

הגהות והערות

זו ר"ף דקאמר ר"י בגובהו ור"ל כיון דמחלת שליש עליון למצוה על כרחך בגובהה דנקיט רצונו לומר בדיעבד אם כן שמע מינה דלמטה משליש עליון
אפילו דיבעד לא. (באור מהרמב"ם למדרכי ח ע"ב ועיי"ש): [ח] הסוגריים הם מדפו"ר. וכן בתיבת "הפתח" שבהמשך. והיינו דתיבות אלו אינם מלשון
הגמרא: [ט] בכמה דפוסים קדמונים וכת"י איחא "שליש התחתון": [י] ברש"י שם. מה קשירת תפילין בגובהה הראש כדאמרין בהאי פירקא (לו).
מקום שמוחו של תינוק רופס. וכיראים סימן ת, מה קשירה בגובהה יד וראש אף כתיבה בגובהה: [יא] לעי"ף הביא הבית יוסף דברי הרא"ש וכתב בהרי"א

ו"ש ואם הניחה אחורי הדלת אין זה מצותה. נתייחס גם
 (סוף דף ל"ג) הניחה אחורי הדלת סכנה ואין זה מצוה:
 ה ו"ש רבינו וגראה שאם שינה באלו המקומות אינו מעכב
 וכו'. משמע מדכתב רבינו הך ונראה נחר דכתב ואם הניחה
 חתלתול לידן מדלת מפליג בין
 גטוה לנמוך ומיהו נראה לדמעלה
 מכתפיו לא ייחנה אם הפתח גטוה
 כל כך דלא ייחנה לעולם נמוך
 שאינה נראית לו וכן משמע
 מדקאמר מניחה נטפת הסמוך
 לרשות הרבים כדי שיפגע במצוה
 מיד עכ"ל: ואם הניחה אחורי
 הדלת אין זה מצותה. נתייחס
 נפרק הקומץ (לג): תלחה נמקל או
 שהניחה אחר הדלת סכנה ואין זה
 מצוה ופירש נמוקי יוסף (ה) ד"ה

107

כסברא ראשונה. (ו) ואם הניחה אחורי הדלת אין
 זה מצותה. ונראה שאם שינה באלו המקומות
 אינו מעכב (ח) רק שתהיה בצד הימין לביאה
 שאם לא קבעה בצד ימין לביאה ודאי מעכב:
 ג ואם אין ניכר אי זהו ימין לביאה או ליציאה
 כגון מי שחולק ביתו לשנים ובכל חלק פתח
 פתוח לרשות הרבים ובמחיצה החולקת יש פתח
 (ט) מזה לזה ועתה באותו פתח אין ידוע אי זה
 חשוב ביאה או יציאה מזה לזה או מזה לזה אנו
 הולכין אחר היכר ציר פירוש במקום שעושה

נה שפיר דאינו מעכב וכן כתב הרא"ש לשם (פ"ה ח) כפירוש רבינו
 חס וחס פירוש רש"י וכן כתב המרדכי (פ"ה חקקא, ו ע"ד):
 ו ואם אין ניכר איזה ימין לביאה וכו'. מימלא דרז יהודה
 אחר שמואל בפרק הקומץ (ר"ש דף ל"ג):

הכי ואם שינה לא פסל וכן בהניחה אחורי הדלת שאמרו אין זה מצוה
 היא דאם לא כן ה"ל למיחיי פסולה. וכבר כתבתי בסמוך דמדברי הרמב"ם
 והכי משמע עמרא נתייחס. וכן בהניחה אחורי הדלת לאמרין דאין זה מצוה
 דפנן (נגילה כד): העושה תפלתו עגולה סכנה ואין זה מצוה דהיינו לומר דלא
 מסייני (סס). וכן כתב נמוקי יוסף בהניחה אחורי הדלת דפסולה וכן כתב הרמב"ם
 ודאי מעכב. כן כתב הרמב"ם נהדיא (פ"ו ה"ג):

ג ו"ש ואם אינו ניכר אי זהו ימין לביאה או ליציאה כגון מי שחולק ביתו לשנים וכו' אנו הולכים אחר הכר ציר. נפרק
 הקומץ (לג). מימלא דרז יהודה אחר שמואל ופירש רבינו זה כפירוש רש"י והרא"ש ז"ל (פ"ה ח): [בדק הבית] זה לשון רבינו ירוחם (נתיב כ
 חלק ד. ק"ס ע"ג) פירוש כגון שפתח היה פתוח לרשות הרבים עם דלת אחת ולא היה בו [כין] אם פתח אחד וחלקו לשנים ועשה מחיצה ביניהם ובפתח
 אחד נכנסים בו הנכנסים ויוצאים מרשות הרבים לבית והפתח השני נכנסים בו לבית אשתו לצניעות לעשות בו מלאכה וכו' אלו הפתחים הדלת הא'
 סוגרם ואין אנו יודעים לאיזה צד יקרא פתח לשים המזוזה שם ואומרים הלך [אחר] היכר ציר כלומר אותו הצד שציר הדלת סובב בו קרר פתח
 לשום בו המזוזה וישים אותה לצד ימין של אותו פתח כביאתו [ג] עכ"ל [עד כאן]: וכתב המרדכי (פ"ה חקקא, ח ע"א) פירוש בעל הלכות
 גדולות הא' ביתא בין גברי לגבי ידן ואומר ר"י דוקא בין גברי לגבי עיקר ושניהם עיקר ושניהם פתוחים לרשות הרבים אצל מבית לחדר
 או לעליה שעיקר תשמישו ומוצאו מוצאו מבית לשם לא אוליגין נחר הכר ציר אלא ייחנה נחר טו' דלכרבו הוא עשוי ולהכי נקט מבי
 גברי לגבי וכן מלאחי אפילו אחד פתוח לרשות הרבים ואחד אינו פתוח לרשות הרבים כיון דעיקר תשמיש כניסה ויציאה דרך שם לא
 משגיחין זה צדיכר ציר טו' עכ"ל: וכתוב במשניות אשכנזיות (ש"מ מהר"ל סימן ז"ד) ספיקומין נחר הקטן לפי מה שהבנתי מכתב
 ש"ס פתח אחד מבית החורף לחצר וגם יש פתח אחר מחדר גדול ולחצי פתחי חדר קטן שמינה היכר ציר לדידו שלא נחר
 קטן אלא מד צבית החורף ומד נחר גדול ולפי זה שמינה חייבות ויש לקצועה צימין הכניסה לבית החורף וצימין הכניסה לחדר גדול
 דפתחא דבין תרי נתי ויש לכל אחד פתח אחד לרשות הרבים הלך אחר היכר ציר עכ"ל: וכתוב עוד שם פתח שצין בית לחצר
 אם יש לחצר פתח אחר לרשות הרבים או אית לן למיול נחר היכר ציר אצל אם אין לחצר פתח לרשות הרבים או יש לקצוע צימין
 כניסה מבית לחצר עכ"ל:

הכי ואם שינה לא פסל וכן בהניחה אחורי הדלת שאמרו אין זה מצוה היא דאם לא כן ה"ל למיחיי פסולה. וכבר כתבתי בסמוך דמדברי הרמב"ם
 והכי משמע עמרא נתייחס. וכן בהניחה אחורי הדלת לאמרין דאין זה מצוה דהיינו לומר דלא קיים מצוה מוחה כלל וכההיא
 דפנן (נגילה כד): העושה תפלתו עגולה סכנה ואין זה מצוה דהיינו לומר דלא קיים מצוה תפילין כלל דתפילין מרובעות הלכה למשה
 מסייני (סס). וכן כתב נמוקי יוסף בהניחה אחורי הדלת דפסולה וכן כתב הרמב"ם (פ"ה ה"ח): ו"ש שאם לא קבע בצד הימין לביאה
 ודאי מעכב. כן כתב הרמב"ם נהדיא (פ"ו ה"ג):

ג ו"ש ואם אינו ניכר אי זהו ימין לביאה או ליציאה כגון מי שחולק ביתו לשנים וכו' אנו הולכים אחר הכר ציר. נפרק
 הקומץ (לג). מימלא דרז יהודה אחר שמואל ופירש רבינו זה כפירוש רש"י והרא"ש ז"ל (פ"ה ח): [בדק הבית] זה לשון רבינו ירוחם (נתיב כ
 חלק ד. ק"ס ע"ג) פירוש כגון שפתח היה פתוח לרשות הרבים עם דלת אחת ולא היה בו [כין] אם פתח אחד וחלקו לשנים ועשה מחיצה ביניהם ובפתח
 אחד נכנסים בו הנכנסים ויוצאים מרשות הרבים לבית והפתח השני נכנסים בו לבית אשתו לצניעות לעשות בו מלאכה וכו' אלו הפתחים הדלת הא'
 סוגרם ואין אנו יודעים לאיזה צד יקרא פתח לשים המזוזה שם ואומרים הלך [אחר] היכר ציר כלומר אותו הצד שציר הדלת סובב בו קרר פתח
 לשום בו המזוזה וישים אותה לצד ימין של אותו פתח כביאתו [ג] עכ"ל [עד כאן]: וכתב המרדכי (פ"ה חקקא, ח ע"א) פירוש בעל הלכות
 גדולות הא' ביתא בין גברי לגבי ידן ואומר ר"י דוקא בין גברי לגבי עיקר ושניהם עיקר ושניהם פתוחים לרשות הרבים אצל מבית לחדר
 או לעליה שעיקר תשמישו ומוצאו מוצאו מבית לשם לא אוליגין נחר הכר ציר אלא ייחנה נחר טו' דלכרבו הוא עשוי ולהכי נקט מבי
 גברי לגבי וכן מלאחי אפילו אחד פתוח לרשות הרבים ואחד אינו פתוח לרשות הרבים כיון דעיקר תשמיש כניסה ויציאה דרך שם לא
 משגיחין זה צדיכר ציר טו' עכ"ל: וכתוב במשניות אשכנזיות (ש"מ מהר"ל סימן ז"ד) ספיקומין נחר הקטן לפי מה שהבנתי מכתב
 ש"ס פתח אחד מבית החורף לחצר וגם יש פתח אחר מחדר גדול ולחצי פתחי חדר קטן שמינה היכר ציר לדידו שלא נחר
 קטן אלא מד צבית החורף ומד נחר גדול ולפי זה שמינה חייבות ויש לקצועה צימין הכניסה לבית החורף וצימין הכניסה לחדר גדול
 דפתחא דבין תרי נתי ויש לכל אחד פתח אחד לרשות הרבים הלך אחר היכר ציר עכ"ל: וכתוב עוד שם פתח שצין בית לחצר
 אם יש לחצר פתח אחר לרשות הרבים או אית לן למיול נחר היכר ציר אצל אם אין לחצר פתח לרשות הרבים או יש לקצוע צימין
 כניסה מבית לחצר עכ"ל:

פרישה

(ו) ואם הניחה אחורי הדלת כו'. פירוש חן למזוזה השער דנענין
 דרך צאתן וליכא. נמוקי יוסף: (ח) רק שתהיה בצד הימין
 לביאה. ואין חילוק בין איטר יד לאתר, מרדכי. משום דמזוזה שמירה לכל

--	--

הגהות והערות

דיכול לתתו בבובה של פתח עד המשקוף. ואפשר דחור בזה למ"ש לעיל
 דמדעת הרמב"ם משמע דאם הניחה למטה משליש עליון פסולה ועל זה כתב
 אבל הר"ף וכו'. וז"ל באור מהר"ם למרדכי ח ע"א, נחלקו בזה הרא"ש
 סבירא ליה וכו' ולפירוש זה צ"ל הא דנקט מצוה בתחלת שליש עליון דמשמע
 שהוא רק מצוה משום דגם אם הניחו למטה משליש עליון יוצא בדיעבד וכו'
 ע"כ. וגם בית יוסף כתב לעיל דכן נראה ממ"ש רבינו בסמוך: [ב] דברי
 רבינו חס והבאו כספר הישר חלק החידושים סימן תקיג ועיין שם:
 [ג] ראה לעיל בטור סוף סימן רפו, וראה חס וחס פירוש רש"י וכו' ובכ"י
 שם, ולא ע"א ד"ה כתב הרשב"א ובע"כ שם דיבור ראשון בקושית המרדכי
 על פירוש הקונטרס: [ד] דברי הלכות גדולות שבמרדכי נסובים על מאי
 דאיתא בגמרא לג ע"א ריש גלותא בנא ביתא אמר ליה לרב נחמן וכו' ופירש

באר הגולה

מקום היקום (ב) וס' חנוי כו'... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

הנה (ב) וי"א נגד הכותב שני הפרטים... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

וההוקף מהחמלה שטעם אחרונה דכתיב... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא מקום קביעותה וכיצד נקבעת וברכתה.

נקודות הכתב

(ס' רפס' בשעת סוף ב') בתחלת שנים... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

(א) (א) (א) בא לקבעה (ב) ניהונה בשופרת

של קנה או של כל דבר ויקבענה במקומה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

ב יא וזהו מקום קביעותה בתוך חלל של פתח

(ב) ב (ה) י בטפח הסמוך לחוץ ג' (ו) ואם (ה) שנה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

ג מי שחולק ביתו לשנים (ד) ובכל חלק פתח

פתוח לרשות הרבים ובמחיצה החולקת ויש... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

הפסחים והמזבחות והמזבחות

הפסחים והמזבחות והמזבחות והמזבחות... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

הפסחים והמזבחות והמזבחות

הפסחים והמזבחות והמזבחות והמזבחות... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

הפסחים והמזבחות והמזבחות

הפסחים והמזבחות והמזבחות והמזבחות... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

הפסחים והמזבחות והמזבחות

הפסחים והמזבחות והמזבחות והמזבחות... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

הפסחים והמזבחות והמזבחות

הפסחים והמזבחות והמזבחות והמזבחות... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

חידושי רע"ק

חידושי רע"ק... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

ביאור הגר"א

ביאור הגר"א... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

באר היטב

באר היטב... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

תחתי תשובת

תחתי תשובת... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא בא לקבעה

רפסא בא לקבעה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא בא לקבעה

רפסא בא לקבעה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא בא לקבעה

רפסא בא לקבעה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא בא לקבעה

רפסא בא לקבעה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

בית הלל

בית הלל... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

ברכי יוסף

ברכי יוסף... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא בא לקבעה

רפסא בא לקבעה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא בא לקבעה

רפסא בא לקבעה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

רפסא בא לקבעה

רפסא בא לקבעה... רפסא יא ולא יברך בשעת כתיבתה...

פרק יב מקומה בגובה הפתח

מקומה בשליש העליון

א. כל השליש העליון של מזוזה הפתח^(א), כשר לקביעה, מלבד הטפח העליון כפי שיתבאר בסעיף ו.

ב. י"א שמצוה לכתחילה לקובעה כשתחתית^(ב) הקלף בתחילת השליש העליון^(א)³². ונראה שכן ראוי לנהוג^(ג). [אך כיון שאי אפשר לצמצם, יגביהה מעט^(ה) מעל תחילת השליש^(ד)].

ג. אף אם תחילת השליש העליון הוא למטה מכתפיו, נראה שיקבעה בתחילת השליש העליון^(ו).

יטעה מעט במדידה, ויקבעה למטה מהשליש, לדעת הרבה פוסקים לא יצא וכמש"כ בסעיף ה. [ויש לחוש לא רק לטעות במדידה, אלא גם לטעות בדין מהיכן למדוד וכדו' וכמש"נ להלן]. ומסתבר שגם חז"ל לא חייבו לצמצם ולקובעה ממש בתחילת השליש, ואם מגביה מעט לית לן בה. וכ"ש לדעת הרמב"ם ע"פ מה שביאר הבית הלוי (בסוף הספר עה"ת) שכל ענין תחילת השליש העליון הוא כדי להתרחק מהטפח העליון. וודאי שמחמת כן, אין להיכנס לחשש שיקבע למטה מהשליש. אמנם דברי הבית הלוי צ"ע אמאי עדיף להרחיקה מהטפח העליון ולהיכנס לחשש שיקבעה למטה מהשליש. והיה נראה מזה שדעת הרמב"ם שאם הנמיכה מהשליש העליון יצא בדיעבד כדעת הטור וסיעתו, אלא שזה דלא כב"י, וכדלהלן בסק"ט.

(ד) לא מיבעי לדעת הרמב"ם שהו"ד בסעיף ז דאף בפתח גבוה יש לקובעה בתחילת השליש העליון, אלא אף לדעת הראשונים (שהו"ד שם) שבפתח גבוה קובע כנגד כתפיו, נראה שמודו שבפתח רגיל לכתחילה יקבעה בתחילת השליש העליון. שהרי כדי שלא יסתור לבבלי העמידו את הירושלמי בפתח גבוה, שאינה נראית בתחילת השליש העליון. והיינו שבסתם פתחים מודה הירושלמי לבבלי שמקומה הוא בתחילת השליש העליון.

(א) שו"ע (רפ"ט, ב). וכדילפינן (מנחות לג, א) וקשרתם וכתבתם, מה קשירה בגובה אף כתיבה בגובה. ומהשליש העליון ולמעלה מקרי 'גובה'. ועבמש"נ להלן בסעיף יח.

(ב) מסתימת הפוסקים משמע שתחתית הגליון יהיה בתחילת השליש העליון, ולא רק הכתב. ועבמש"כ בס"ק י-יא.

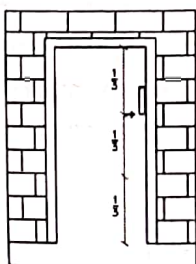
(ג) רמב"ם שו"ע לבוש (שם) דה"ח (ב, כה), ובברכ"י שם כתב שכן גם דעת האריז"ל.

(ד) ואף שהש"ך בנקה"כ כתב שמנהג העולם לקבוע בכל השליש, והסכים למנהג כיון שכן דעת רוב הפוסקים, עכ"ד. אך כיון שאין כל הפסד להדר בזה, טוב לחוש לדעת כל הני רבוותא, דאיי"ז נגד המנהג, דאין המנהג אוסר להחמיר. וכ"כ הבית הלוי (בסוף ספרו עה"ת סד"ה אמר שמואל) 'ודאי דלכתחילה ראוי לחוש לרמב"ם', וכ"ש שכך הוא ע"פ המקובלים כנ"ל. (ושמעתי שבבית הגרי"ש אלישיב כל המזוזות אינן בתחילת השליש, אך לאחרונה עשו אצלו פתח חדש וקבעה בתחילת השליש העליון. ואולי בתחילה חשש ליוהרא, אך כיון שפשט המנהג להדר בזה, שוב אין בזה משום יוהרא). קבעה שלא בתחילת השליש, מסתבר שא"צ להנמיכה, שהרי המנהג מסייעו, ואדרבה בשינוי יש קצת ולזול בראשונים. ול"ד למש"כ בפיי"ג ס"ג בשם הבא"ח.

(ה) ויתכן שכל הטפח הסמוך לתחילת השליש, דינו כתחילת השליש, וכשר לכתחילה. כמו שמצינו שהטפח הסמוך לרה"ר נידון כתחילת הפתח. וכן אם העמיק לה פחות מטפח כשר, ומבואר בראשונים משום דתוך טפח חשיב עריין סמוך לחלל הפתח. ומה"ט י"א שהטפח העליון פסול, דנידון כמשקוף, וכן הטפח הסמוך לקרקע פסול, משום דנידון כקרקע, כמש"נ בסקי"ג.

(ו) לא מצאתי מי שכתב כן. אך כן מסתבר שהרי אם

(32)

מד. קבעה בטפח העליון הסמוך למשקוף, יטלנה ויחזור ויקבענה כראוי, בלא ברכה פ"ד.

■ הגדרת השליש העליון

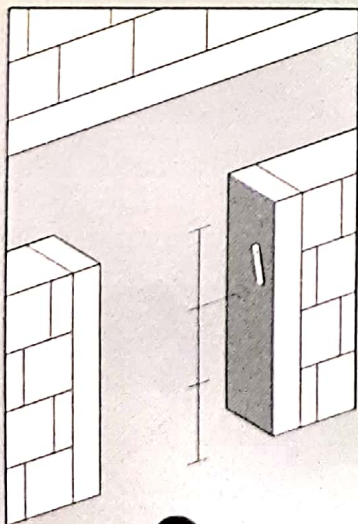
מה. הגדרת השליש העליון היא שמוודים שני שלישי גובה הפתח ממפתן הדלת, ולמעלה מזה, בשליש השלישי, קובעים את המזוזה פ"ה.

מו. פתח הסגור בחלקו העליון, על ידי סורג או חלון, מודדים את השליש העליון של החלק הפתוח בלבד (40) פ"ו.

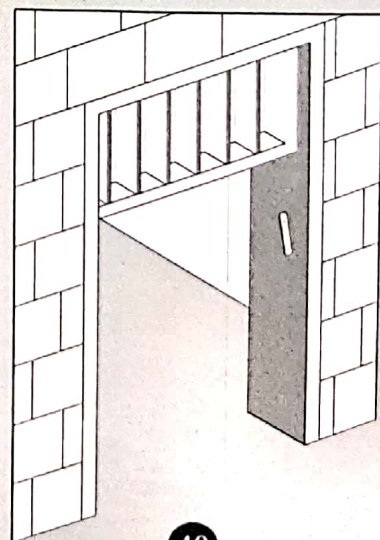
מז. מזוזות נמוכות שאינן מגיעות עד המשקוף, מודדים את השליש העליון של המזוזות בלבד, ולא של כל חלל הפתח שעד המשקוף (41) פ"ו. אם

ולכתחילה ראוי לקובעה תחת המשקוף הנמוך, בשליש העליון מהנמוך, ואז כשר לכל הדעות. ע"י באגור באהליך (יב, יא-יד ובהערות שם) שהאריך בזה. פ"ז. חובת הדר (ח, ב הערה ו), קונטרס המזוזה (רפז, הערה ז), אגור באהליך (יב, יח), ולמדו כן מהדרך החיים (מקום קביעות המזוזה, ז), שהובא בפתחי תשובה (רפז, י). ומן הסתם איירי אף שהפתח גבוה הרבה, ודלא כמק"מ (רפז, לו) שדחק בדבריו. כשרוח רביעית פרוצה לגמרי, וראשי הכתלים משמשים כמזוזות, כמבואר להלן בפרק ז סעיף טו, ויש שם גם מזוזות בולטות מעץ, אלא שהם נמוכות ואינם מגיעים עד המשקוף, כתב בחובת הדר (ח, ב, ב) שיש לקבוע את המזוזה על מזוזות העץ הנחשבות למזוזות לכ"ע, ולא על ראשי הכתלים. ובאגור באהליך (יב, לד) צידד לקבוע על

פ"ג. קונטרס המזוזה (רפט, יז) לחוש לדעת הטור דלעיל בהע' עד שמכשיר למטה מהשליש העליון, וספק ברכות להקל. ובקצוש"ע (יא, ה) כתב שיברך. פ"ד. קונטרס המזוזה (שם), לפי שדעת רוב הראשונים היא שכשרה בכה"ג. פ"ה. רש"י (מנחות לג, א ד"ה בתחילת). פ"ו. מזוזות ביתך (רפט, ביאה"ל ד"ה בתחלת) בשם החזו"א, חובת הדר (ח, ב הערה א). והסברא בזה, דאף שאפשר לקבוע את המזוזה גם תחת המשקוף הרחב, כמבואר לעיל בהע' כב מכל מקום השליש נמדד רק בגובה המזוזות שבחלל הפתח וחלל הפתח הוא רק עד המשקוף הצר. ואף שמבואר בסעיף מז שמוודים את השליש העליון מהמזוזות ולא מחלל הפתח, מכל מקום מסתבר שכשהמזוזות נמשכות בגובה מעבר חלל הפתח, אין מחשבים בכל גובהם.

41

40

מזוזת־הפתח נמוכה מאד, עדיף לקבוע את המזוזה כמה שיותר גבוה כדי שתיראה, ולא בתחילת השליש העליון^{פח}, אבל לא יקבענה בטפח הסמוך לסיום מזוזת־הפתח^{פט}.

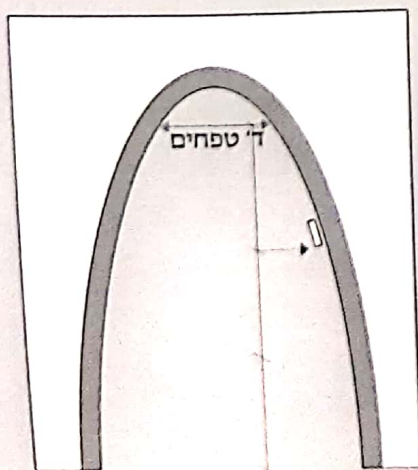
מח. כשמזוזת־הפתח הימנית מתרחבת בהמשך גובהה, כדלעיל בסעיף כא, באופן שמזוזת־הפתח הנמוכה גבוהה עשרה טפחים, קובעים את המזוזה בשליש העליון של מזוזת־הפתח הנמוכה⁽⁴²⁾, כמבואר בסעיף הקודם. וכשהמזוזה הנמוכה היא פחותה מעשרה טפחים, שאז קובעים את המזוזה במקום המתרחב, יקבע את המזוזה בשליש העליון של המקום המתרחב⁽⁴³⁾.

■ מקום קביעתה בפתח עגול, או שראשו עגול^{צא}

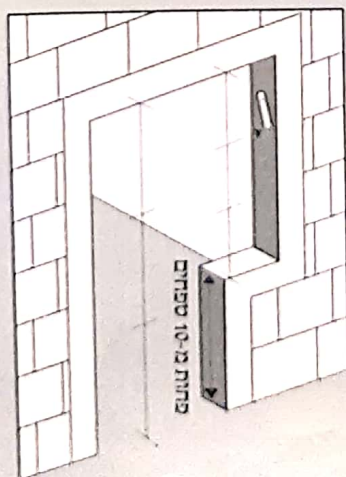
מט. בפתח עגול ככיפה, מודדים את השליש העליון מהארץ עד המקום שמתמעט רוחב חלל הפתח מארבעה טפחים⁽⁴⁴⁾, ויקבע את המזוזה בתחילת

במקום המתרחב, וכן כתב בחובת הדר שהובא שם [ולפי זה יש לעיין מהו השיעור שצריך להתרחב שימדדו ממנו את השליש העליון, דמסתבר שאם מתרחב רק טפח או אפי' עד שלשה טפחים עדיין שני החלקים נחשבים כמזוזה אחת ומחשבים את השה"ע מכל גובה חלל הפתח, וצ"ע], ואם נאמר שנחשב כמזוזה המתקמת, יש למדוד את השליש מכל גובה חלל הפתח, וכ"כ באגור באהליך. ולכן נראה שיקבע את המזוזה בשליש העליון שמהמקום המתרחב, שבכה"ג זה בשה"ע לכו"ע. **צא.** פרטי דיני פתח זה מבוארים בפרק ז סעיפים לט-מא.

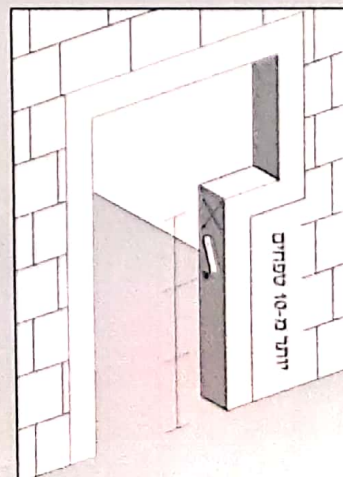
ראשי הכתלים בשליש העליון, עיי"ש סברתו. **פח.** כנלענ"ד. **פט.** אגור באהליך (יב, יט), ולכאורה דין זה תלוי בשני הטעמים שהובאו לעיל בהע' פ למה אין לקבוע בטפח העליון, לפי הטעם שצריך להיות כמו בתפילין, הוא הדין כאן, שיש להרחיקה טפח מסיום המזוזה, ולפי הטעם שבטפח העליון כבר נחשב כחלק מהמשקוף, מסתבר שתלוי דווקא בטפח הסמוך למשקוף, וצ"ע. **צ.** כי בהע' לג נתבאר שתי סברות בטעם שקובעים את המזוזה במקום הרחב, אם נאמר שהמקום הנמוך נחשב כקרקע, אז יש למדוד את השליש העליון רק בגובה החלל

44

43

42

